

A U T E T A A N

PÄÄSKYJÄ

– tietoa räystääs- ja haarapääskystä sekä ohjeita niiden auttamiseksi

RÄYSTÄSPÄÄSKY

HAARAPÄÄSKY

Kuvat: Mauri Leivo ja Pertti Rasp.

Tällä vuosituhannella sekä räystäspääsky että haarapääsky ovat vähentyneet Suomessa niin voimakkaasti, että ne on luokiteltu uhanalaisiksi. Jotta monien suomalaisten tuntemat ja ihailemat pääskyt pystyisivät selviytymään täällä myös jatkossa, on tärkeää ryhtyä toimiin lajin elinmahdollisuuksien parantamiseksi.

Tässä oppaassa esitellään konkreettisia keinoja, joilla pääskyjä voidaan auttaa. Oppaan alkuun on koottu lisäksi perustietoa pääskyistä ja niiden elintavoista. Laajempi pääskytietopaketti on luettavissa [BirdLifen sivuilla](#).

Pääskyjen tunnistaminen

Molemmat pääskylajit ovat varsin samannäköisiä, pitkä- ja kapeasiipisiä lentotaitureita. Räystäspääskyn paras tuntomerkki on valkoinen laikku mustan selän ja pyrstön välissä. Alta räystäspääsky on kokonaan puhtaanvalkoinen.

Haarapääskyn paras tuntomerkki on puolestaan hyvin pitkiksi ohuiksi jouhiksi pidentyneet pyrstön reunasulat. Päältä haarapääsky on kokonaan sini-kiiltoisen musta. Kurkussa sillä on laaja punaruskea laikku ja sen alla sinimusta rintavyö.

Räystäspääskyn tyypillinen lentoääni on kuivan surahtava *prt* tai *prrit-prrit*, haarapääskyn puolestaan terävämpi ja kirkkaampi *vit-vit*. Räystäspääskyn laulu on varsin vaatimatonta, kutsuäänimäistä visertelyä, haarapääskyn taidokasta, nopeatempoista, usein pitkäkestoista lavertelua.

Haarapääskyparvi valmistautumassa syysmuuttomatkalle. Kuva: Mauri Leivo.

Esiintyminen ja elintavat

Suomessa pesii nykyään noin 37 000 räystäspääsky- ja 90 000 haarapääskyä. Molemmat lajit pesivät useimmiten maataloilla, erityisesti karjataloilla, missä on tarjolla eniten hyönteisravintoa.

Räystäspääskyn parimäärä on vähentynyt Suomessa 2000-luvulla peräti 74 %, haarapääskynkin 37 %. Syynä jyrkkään alamäkeen on ennen kaikkea karjatalojen väheneminen sekä maatalouden yleinen tehostuminen ja erikoistuminen. Tautihygienian tehostuminen ja pelko pääskyjen tuomiin tauteihin on myös vaikuttanut jossakin määrin vähentävästi pääskyjen määrään.

Pääskyt muuttavat Suomeen toukokuussa. Takaisin talvehtimisalueilleen Afrikkaan ne lähtevät pian pesimäkauden jälkeen elo-syyskuussa. Ennen muuttomatkaa pääskyt kerääntyvät kymmenien, jopa satojen yksilöiden parviksi, jotka usein istuskelevat sähkölangoilla, latojen katoilla tms.

Pääskyt syövät miltei yksinomaan pieniä lentäviä hyönteisiä, kuten kärpäsiä, paarmoja, mesipistiäisiä ja hyttysiä. Pääskyt saalistavat avomaastossa aina siellä, missä ravinnoksi sopivia hyönteisiä eniten. Sää vaikuttaa suuresti hyönteisten esiintymiseen ja sitä kautta pääskyjen saalistukseen.

Yksi pääsky voi syödä kesän aikana jopa yli 100 000 lentävää hyönteistä, ja kun tähän lisätään vielä poisille kuskattu ravinto, puhutaan jo todella suurista hyönteismääristä.

Räystäspääsky on saanut saaliiksi leppäkertun. Kuva: Mauri Leivo.

Vas. Rästaspääsky pesällään. Oik. Rästaspääsky hake-
massa mutaa pesänsä rakentamiseen. Kuvat: Mauri Leivo.

Pesintä

Pääskyt pesivät lähes yksinomaan rakennuk-
sissa: rästäspääsky *ulkoseinustoilla*, haara-
pääsky yleensä rakennusten *sisällä*.

Rästaspääsky pesii useimmiten yhdyskunnissa,
joiden koko on yleensä 2–10 paria, parhaimmillaan
jopa yli sata. Pesät voivat sijaita aivan vieressä.
Rästaspääsky sijoittaa pesänsä nimensä mukaisesti
rästäiden alle. Pesän kattona toimii rästäslap-
peen alapinta ja takaseinänä rakennuksen ulkosei-
nä tai rästäslauta.

Rästaspääsky rakentaa pesänsä kosteasta mu-
dasta, ja tarvitsee sitä varten noin 700–1 500 no-
kallista maa-ainesta. Pesän rakentaminen vie yleensä
viikosta kahteen.

Haarapääsky pesii usein usein pienissä löyhissä yh-
dyskunnissa, mutta pesät eivät sijaitse vierekkäin
vaan sirotellen ympäri rakennusta. Haarapääsky ra-
kentaa pesänsä yleensä kattorakenteiden tai erilais-

ten korkealla sijaitsevien ulokkeiden ja tasojen *pääl-
le*, hyvin harvoin tuettomille pystyseinille.

Haarapääsky pesällään. Kuva: Seppo Mäkinen.

Haarapääskyemo ruokkii juuri pesästä lähteneitä poikasia. Kuva: Pirkko Ranta-aho.

Haarapääskyn pesä on yleensä päältä avoin n. 10 cm korkea malja. Emot rakentavat sen mudasta ja korsista.

Molemmilla pääskylajeilla muninta käynnistyy Etelä-Suomessa yleensä touko–kesäkuun vaihteessa, Pohjois-Suomessa lähellä juhannusta. Pääskyt munivat tavallisimmin 4–5 muna. Haudonta kestää kaksi viikkoa tai hieman yli.

Poikaset kuoriutuvat Etelä-Suomessa yleensä juhannuksen tienoilla tai vähän ennen, Pohjois-Suomessa heinäkuun alussa. Emot tuovat ruokaa poikasille osapuilleen 10–30 kertaa tunnissa, toisin sanoen 2–6 minuutin välein. Pääskyn poikaset lähtevät lentoon n. 3–4 viikon ikäisinä.

Useimmat pääskyparit kasvattavat kesän aikana kaksi poikuetta. Toisten poikueiden osalta muninta- yms. aikataulut ovat luonnollisesti myöhemmät.

Haarapääsky käyttää pesän vahvikkeena mm. olkea. Kuva: Mauri Leivo.

Orren sivuille asennetut sileät levyt estävät nisäkkäiden pääsyn pesille. Kuva: BirdLife Sveitsi.

Toimenpiteitä pääskyjen auttamiseksi

Jo olemassa olevien yhdyskuntien ja pesien suojeleminen on tehokkain tapa auttaa pääskyjä. Pesimäympäristön pitäminen pääskyille suotuisana, pesäpaikkojen rauhoittaminen häiriöiltä, uusien pesäpaikkojen luominen sekä muurahakupainanteiden pitäminen kosteina ovat esimerkkejä yksinkertaisista keinoista edesauttaa pääsky-yhdyskunnan pesintäedellytyksiä.

Kannan elpymisen kannalta myös uusien pesimäyhdyskuntien syntyminen olisi tärkeää. Sitä voidaan edistää mm. rakentamalla pääskyille tekopesiä ja pesäaluslautoja sopiville paikoille sekä houkuttelemalla niitä pesimään soittamalla pääskyjen ääniä tekopesien lähellä.

Pääskyjen suojeleminen ja turvallisuus

Molemmat pääskylajit ovat rauhoitettuja. Niiden vahingoittaminen ja häiritseminen sekä pesien hävittäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty. Mikäli jostakin syystä on välttämätöntä estää pääskyn pesiminen tiettyyn paikkaan, tulee toimenpiteet tehdä pesimäkauden ulkopuolella.

Saalistajien (kuten kissojen, oravien, rottien, harakoiden, naakkojen ja haukkojen) pääsyä pesille on hyvä koettaa estää kuhunkin paikkaan sopivalla tavalla. Esimerkiksi rakennuksen aukkoja pienentämällä voi koettaa estää petolintujen pääsyn sisätiloihin. Pesän ympärille voi rakentaa kulku- tai lentoesteitä esim. metalliverkosta tai levyistä. Pesän ympärille voi kiinnittää peltiä, vesivaneria, muovia tms. kovaa liukasta materiaalia, josta petojen (orava, kissa, käpytikka) kynnet eivät saa otetta.

Kaikenlaisia havaintoja pääskyjen pesinnän epäonnistumisesta sekä saalistajien esiintymisestä tiloilla ja niiden aiheuttamista pesätuhoista otamme mielellä vastaan, samoin kuin ideoita, joilla saalistajia voidaan estää pääsemästä pesille. Niiden avulla pyrimme kehittämään ohjeistusta jatkossa.

Elinympäristöjen ylläpito

Pesimäympäristön olosuhteet vaikuttavat ratkaisevasti pääskyjen pesintään ja sen onnistumiseen. Kriittisin tekijä on saatavilla olevan ravinnon määrä, joka puolestaan on kytköksissä ympäristön monimuotoisuuteen. Tässä joitakin esimerkkejä siitä, millaisia asioita pesimäympäristössä ja sen ylläpitämisessä voi huomioida:

- eläinten laidunnus ja muu ulkoilu on ensiarvoisen tärkeää, koska eläimet vetävät puoleensa hyönteisiä ja nämä puolestaan pääskyjä
- luonnontilaiset pientareet ja muut reuna-alueet, kukkaniityt ja viherkesannot ovat tärkeitä ruokailualueita pääskyille.
- pienet lammikot ja muut vesialueet ovat pääskyjen suosimia ravinnon sekä myös pesänrakennuksessa käytettävän mudan hakupaikkoja
- puuston säilyminen pesäpaikkojen läheisyydessä on eduksi, koska puut houkuttelevat pääskyjen ravintonaan käyttämiä lentäviä hyönteisiä, kuten kirvoja, kärpäsiä ja mesipistiäisiä

- runsas hyönteismyrkkujen käyttö vähentää pääskyille tarjolla olevaa hyönteisravintoa

Kostean maa-aineksen tarjoaminen pesänrakennusta varten

Pääskyillä on usein pulaa pesän rakentamiseen tarvittavasta sopivasta kosteasta maa-aineksesta. Kun tällaisille paikoille tehdään esimerkiksi mutapainanteita, pääskyjen määrä voi kasvaa nopeastikin.

Pääskyille riittää, että niillä on yksikin kostea multälätäkkö käytettävissä koko pesimäkauden ajan. Se voi olla vaikka työkoneiden renkaiden jättämä ura navetan takapihalla, pieni mutakuoppa laitumella tai muu paljas kostea maakohta. Lätäkön pysymistä kosteana kannattaa tarkkailla, ja lisätä vettä mikäli lätäkkö alkaa liaksi kuivua.

*Haarapääsky.
Kuva: Mauri
Leivo.*

*Haarapääskyjä saalistamassa kärpäsiä lehmihaassa.
Kuva: Mauri Leivo.*

Betonista valmistettuja räystäspääskyn tekopesiä. Kuva: Raimo Henriksson.

Pesänaluslaudat

Kumpaakin pääskylajia silmällä pitäen rakennusten ulkoseinälle (myös sisälle, jos seinät ovat siellä pääskylle liian sileää materiaalia) voidaan asentaa lyhyitä, vaaksan (=yhden pesän) mittaisia laudanpätkiä tai kapeita (enintään n. 3–4 cm) rimoja pesänrakennusalustaksi. Sen sijaan pitkien (esim. koko seinän mittaisen), leveiden (>10 cm) pesänaluslautojen asentamista emme suosittele petojen takia.

Pesänaluslauta sijoitetaan mahdollisimman lähelle katonrajaa sateelta suojaan turvalliseen paikkaan, jonne pääskyt pääsevät esteettä lentämään mutta jonne saalistajien on hankala päästä. Lautoja asen-

taessa voi samalla ottaa huomioon hygieniakysymykset, ts. asentaa niitä paikkoihin, joissa mahdollinen hygienia- tai likaantumishaitta on vähäinen.

Räystäspääskyn tekopesät

Hyvä keino edesauttaa varsinkin räystäspääskyjen pesintämahdollisuuksia on rakentaa niille tekopesiä rakennusten ulkoseinustoille. Tekopesät ovat turvallisempia ja kestävämpiä kuin räystäspääskyjen omat pesät. Asumisprosentti ja pesintämenestys ovat olleet niissä erinomaisia. Tekopesät on hyvä asentaa ryhmiksi, koska kyseessä on hyvin sosiaalinen yhdyskuntalintu.

Räystäspääskyn tekopesiä. Vasemmalta lukien huopapesä, puukaksio, puurivitalo ja betonipesä. Kuvat: Mauri Leivo ja Raimo Henriksson.

Tekopesien houkuttelevuutta ja löytymistä voi edistää soittamalla T. Linjaman äänittämää [pääskyn laulua](#) tekopesien lähellä keväällä pääskyjen saavuttua seudulle, etenkin kun pääskyjä havaitaan lentelemässä lähistöllä. Laulua voi esimerkiksi soittaa kännykästä. Jos ääntä soittaa erillisen kaiuttimen kautta, ääni houkuttelee pääskyjä paljon kauempaa.

Tekopesät tulee sijoittaa rakennuksiin, jotka ovat sopivien ravintolähteiden ja/tai jo olemassa olevan räystäspääsky-yhdyskunnan lähellä. Tekopesät asennetaan räystäspääskyn luontaisesti käyttämiin paikkoihin, toisin sanoen räystäiden alle seinän ja räystään kulmaukseen yläreuna tiiviisti kattoa vasten.

Tekopesät asennetaan niin, että linnuilla on tilaa lentää esteettä pesälleen, ja pesän lentoaukko on vähintään 15 cm etäisyydellä räystään ulkoreunasta. Rakennusten likaantumishaittojen minimoimiseksi tekopesiä ei kannata asentaa esimerkiksi ovien tai ikkunoiden yläpuolelle.

Tekopesiä voidaan rakentaa monesta eri materiaalista. Käytännön kokemuksen perusteella hyväksi materiaaleiksi on havaittu ainakin huopa, puu ja betoni. Suuren määrän tekopesiä voi sijoittaa yhdeksi pääskytorniksi tai -hotelliksi. Tekopesien rakennusohjeita löydät [täältä](#).

Tekopesien puhdistaminen

Tekopesät ovat pitkäkestoisia, joten niihin kertyy ajan mittaan kuoriutumattomia munia, kuolleita lintuja ja loisia, mikä voi haitata pesien asuttamista ja pesimämenestystä. Sen vuoksi monet ovat ottaneet tavakseen puhdistaa ja huoltaa tekopesät muuta-

Räystäspääskyn tekopesät kannattaa asettaa ryhmissi, sivuun ikkunoista ym. likaantumisarjoista kohteista. Kuva: BirdLife Sveitsi.

man vuoden välein. Tekopesien puhdistustarpeen huomaa mm. siitä, että aiemmin asuttu pesä hiljenee.

Tekopesien puhdistamiseksi ja huoltamiseksi ne olisi voitava irrottaa helposti asennuskohdastaan. Sen vuoksi ne kannattaa ruuvata seinään, ei naukata. Suojalasi ja -naamion sekä käsineiden käyttö on suositeltavaa lian, pölyn ja pääskyjen syöpäläisten vuoksi.

HAARAPÄÄSKYÄ voidaan auttaa jättämällä pesimäkauden ajaksi auki ikkunoita, ovia, tuuletusaukkoja tai muita kulkureittejä, joiden kautta ne pääsevät sujahtamaan sisään. Haarapääsky pesii miltei aina rakennusten *sisällä*. Pieni (alle 10 cm) aukko tai rako on sikäli paras, etteivät harakat ja muut isokokoiset pedot pääse niiden kautta sisään ja pesille.

Vältä asentamista ilmanvaihtopropelleja tai muita vaarallisia esteitä haarapääskyjen vakiintuneille lentoreiteille rakennuksen sisätiloissa.

Haarapääskyn poikaset kerjäävät. Kuva: Pirkko Ranta-aho.

Haarapääsky ruokkii poikastaan. Kuva: Pirkko Ranta-aho.

Hygienia ja tautiriskit

Pääskyjen aiheuttamat hygieniaongelmat liittyvät lähinnä siihen, että niiden ulosteita joutuu karjasuojissa väärään paikkaan, kuten rehuihin tai juomaveteen. Tämä ongelma on usein ratkaistavissa.

Salmonellatapauksia todetaan vuosittain 20–30 nautatilalla (tiloja noin 5 000). Länsirannikon turkisyöhyke on kohonnut salmonellariskin alue, koska useilla turkistarhoilla esiintyy salmonellaa, joilta tauti voi kulkeutua maitotiloille. Tarkka syy tilojen salmonellatartuntaan selviää hyvin harvoin, mutta todennäköisimmin tauti tulee tilalle salmonellalla saastuneen rehun tai veden välityksellä. Salmonella voi kulkeutua rehuihin eläinten ulosteen mukana (jyr-sijät, varislinnut).

On epätodennäköistä, että salmonella leviäisi tilalle pääskyjen mukana. Tästä huolimatta kannattaa ehkäistä pääskyjen hygieniahaittoja muun muassa seuraavin tavoin:

- Ei jätetä pääskyille lentoreittejä sellaisiin sisätiloihin, joihin pääskyjen ei haluta menevän. Esimerkiksi ilmanvaihtoaukkoihin ja auki pidettäviin oviin ja ikkunoihin voi asentaa tiheäsilmäistä metalliverkkoa.

Pääskynpesien alle asennettuja, ulosvedettäviä uloste-suojalevyjä. Kuva: BirdLife Sveitsi.

- Estetään pääskyjä pesimästä riskialttiisiin paikkoihin – kuten ruokintapöydän tai juoma-astioiden yläpuolelle – asentamalla paikan ylle kattorakenteisiin esimerkiksi metalliverkkoa tai lintupiikkejä.
- Mikäli pääskyt ovat rakentaneet pesän hankalaan paikkaan, asetetaan esimerkiksi pahvilevy noin puoli metriä pesän alle estämään ulosteiden tippumista hygienian kannalta riskialttiiseen kohteeseen, kuten rehunkäsittely-, ruokinta- ja juomalaitteisiin. Pahvilevyä on helposti saatavilla, se on edullista ja helppo vaihtaa uuteen. Vanhan voi esimerkiksi polttaa.

Haarapääsky saalistamassa kärpäsiä. Kuva: Mauri Leivo.

**Hankkeen
yhteyshenkilöt:**

Arla
Heini Riipi
heini.riipi@arlafoods.com
p. 050 5611 533

BirdLife
Mauri Leivo
mauri.leivo@birdlife.fi
p. 050 436 1819

Lisätietoja:
www.birdlife.fi/paaskyt/